

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 28 april 2008

Mål nr

T 4304-05

KLAGANDE

1. FEG

2. KE

Ombud för 1 och 2, tillika rättshjälpsbiträde åt 2: Jur.kand.

MOTPART

CG

Ombud: Advokat LB

SAKEN

Klander av bodelning och arvskitte

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges dom den 12 oktober 2005 i mål T 2356-05

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

FEG och KE skall solidariskt ersätta CG för rättegångskostnader i Högsta domstolen med tolv tusenfemhundra (12 500) kr avseende ombudsarvode jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt HOM till fjortontusensexhundrasjuttio tre (14 673) kr, varav 11 739 kr avser arbete och 2 934 kr avser mervärdesskatt.

Av kostnaden för KEs rättshjälp skall FEG betala sjutusentrehundratrettiosex (7 336) kr till staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

FEG och KE har yrkat att Högsta domstolen skall bifalla deras talan och befria dem från skyldigheten att ersätta CGs rättegångskostnader vid tingsrätten och i hovrätten. FEG har yrkat också att han skall befrias från skyldigheten att betala en del av kostnaden för KEs rättshjälp.

CG har bestritt ändring.

FEG och CG har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

GG avled i juni 2002 och efterlämnade som dödsbodelägare maken RG samt sonen SH, som inte var bröstarvinge till RG. SH avstod hela sitt arv efter modern till förmån för sina två barn, FEG och KE. Genom en särskild skrivelse i januari 2003 begärde RG att vid bodelning som sin andel få behålla hela sitt giftorättsgods. Någon bodelning kom inte till stånd förrän efter det att RG avlidit i maj 2003. Ende delägare i RGs dödsbo var hans och GGs gemensamme son CG.

Frågan i Högsta domstolen är om RGs begäran om jämkning skall läggas till grund för bodelningen med GGs arvingar trots att han avled innan bodelning genomförts.

Vid bodelning med anledning av en makes död skall, om den efterlevande maken begär det, vardera sidan som sin andel behålla sitt giftorättsgods (12 kap. 2 § första stycket första meningen äktenskapsbalken). Denna möjlighet till jämkning innebär ett avsteg från principen om likadelning av det sammanlagda giftorättsgodsets värde efter avdrag för skulder (11 kap. 3 § och 9 kap. 5 § äktenskapsbalken). Den efterlevande maken disponerar ensam över denna möjlighet, och den har utformats som en rätt för henne eller honom att bestämma att huvudregeln om likadelning skall frångås. Syftet är att den efterlevande maken inte skall behöva avstå något av sitt giftorättsgods till den avlidnes universella testamentstagare eller sådana barn till den avlidne som inte är barn också till den efterlevande. (Prop. 1986/87:1 s. 88 och 190 f.)

Jämkningsregeln kan läsas på det sättet att den efterlevande makens begäran skall göras vid själva bodelningen och få rättsverkan genom denna. Det har emellertid ansetts att maken med giltig verkan kan framställa sin begäran också i annan ordning och att bodelningen snarare markerar en slutpunkt för möjligheten att påkalla jämkning (a. prop. s. 190, 310 och 388, bet. LU 1986/87:18 s. 36 samt Agell, Den nya arvsrätten och metoderna för dess tolkning i SvJT 1990 s. 1 ff., särskilt s. 16 f., och Tottie, Kommentarer till äktenskapsbalken, 1990, s. 440 f., jfr Walin, Kommentarer till Ärvdabalken, Del 1, 4 uppl., s. 54 f.). En sådan ordning får anses förenlig med lagtextens lydelse. Att den efterlevande maken kan framställa sitt anspråk genom en ensidig viljeförklaring ter sig också följdriktigt mot bakgrund av makens rätt att ensam disponera över jämkningsregelns tillämpning. Den efterlevande makens rätt till jämkning enligt 12 kap. 2 § äktenskapsbalken är emellertid av personlig natur, och skulle också han eller hon avlida innan bodelning hunnit ske, har dödsbodelägarna inte någon självständig rätt att påkalla jämkning (a. prop. s. 191 f.)

Trots regelns karaktär av skydd för just den efterlevande maken ger flera uttalanden i lagmotiven vid handen att en begäran om jämkning kan framställas i det uteslutande syftet att tillgodose hans eller hennes arvingar (a. prop. s. 310 och 388 samt a. bet. s. 36). Vad som närmast åsyftas är fall där den efterlevande maken också är arvinge till den först avlidne och boet tillfaller den efterlevande som en enda förmögenhetsmassa. Det har ansetts att det kan finnas ett intresse att fastställa de andelar som den efterlevande maken har med äganderätt resp. fri förfoganderätt och att jämkningsregeln skall kunna åberopas också i sådana situationer (jfr t.ex. Walin, Supplement

till Ärvdabalken och Föräldrabalken, Sambolagen m.m., 1988, s. 48 ff., Agell, a.a., särskilt s. 15 ff. samt Tottie a.a. s. 252 ff. och 438 ff.).

Det nu anförda tar alltså sikte på situationer då någon bodelning i egentlig mening inte kan äga rum och den enda möjligheten att tillgodose de syften som ligger till grund för regeln i 12 kap. 2 § äktenskapsbalken är att redan begäran om jämkning ges rättsverkningar. Situationen är delvis annorlunda när det som i förevarande fall står klart att en bodelning måste genomföras för att fastställa vad som är kvarlåtenskap efter den först avlidna maken; de bröstarvingar som inte är makarnas gemensamma har ju rätt att få ut sitt arv. Den efterlevande maken skulle därmed ha rättsliga möjligheter att få en begäran om jämkning beaktad genom själva bodelningen, och skälen för att tillerkänna redan framställningen om jämkning några motsvarande verkningar framstår då som svagare.

Att framställningarna skulle ges skilda rättsverkningar i de båda situationerna måste dock ses som en svårtillämpad ordning. En begäran om jämkning uttrycker i båda fallen den ensidiga bestämmanderätt som ligger hos en efterlevande make. Vid en efterföljande bodelning skall det inte göras någon prövning av en sådan begäran, och inställningen hos den först avlidne makens rättsinnehavare saknar betydelse. Det synes inte heller ligga i linje med lagens syfte att ge framställningen i sig en mindre betydelse, när bodelning skall ske för att den först avlidnes bröstarvingar eller testamentstagare skall få ut sin lott, vilket ju är den situation som jämkningsregeln tar omedelbart sikte på. Och även om den efterlevande maken till sitt skydd kan påkalla jämkning vid själva bodelningen, tar det i vissa fall förhållandevis lång tid innan bodelningen kommer till stånd, låt vara att den efterlevande makens

personliga intresse av jämkning kanske inte aktualiseras under mellantiden. Man kan vidare inte bortse från de komplikationer som kan uppstå i fall då en bodelning med ett förbehåll enligt 12 kap. 2 § äktenskapsbalken klandras och den efterlevande maken avlider innan klander målet har hunnit avgöras.

En efterlevande makes begäran om jämkning enligt 12 kap. 2 § första stycket första meningen äktenskapsbalken bör därför ges sådana rättsverkningar i sig att den skall läggas till grund för en bodelning, även om denna genomförs först sedan han eller hon har avlidit.

Hovrättens domslut skall därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Severin Blomstrand, Torgny Håstad, Anna Skarhed och Gudmund Toijer (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Helga Hullmann